

Haj, a régi Józsefváros!

Zenélő utcanevek, munkások, kisműhelyek

Józsefváros. A XXI. században olyan íze lesz a szónak, mint mikor azt mondjuk: Óbuda vagy Tabán. A Józsefváros azt jelenti majd, hogy régi, hogy elmúlt, hogy romantikus, hogy különös. Kis utcákat jelent, korszerűtlen világítást és a kapukban sámlikon ülő házmestereket. „Haj, a régi Józsefváros!” — sóhajtanak majd föl az öregek, de holdvilágos lelki ifjak is — torkig lakva a főútvonalak gépkocsihordáinak zajával — visszavágynak majd az egykor volt városrészbe. A XXI. század embere számára szép lesz a Józsefváros. A mostani.

Öregek és a napközi otthon

Kisztáció utca, Szigony utca, Nagytomplom utca, Bérkocsis utca, Salétrom utca, Szeszgyár utca... Zenélnek az utcanevek.

De a házak? Egy emeletesek, kétemeletesek, háromemeletesek, A vakolat a világháború golyónyomait őrzi. Deszkapalánk, mögötte hosszúra nőtt, kevés lombú akác, üzletlakás: az ajtóban olvas a férfi, odabent a villanytűzhelyen a vacsora fő.

A Józsefvárosban 2 ezer 200 ház, 45 ezer lakás van. És 180 ezer ember. A lakóházak 73 százaléka a XIX. században épült. Az emberek is öregek. A nők 19 százaléka, a férfiak 16 százaléka meghaladta a hatvan évet.

— Harmincöt éve élek itt — mondja *Suhajda József dr.*, a józsefvárosi tanács vb-elnöke.

— Milyen volt a Józsefváros?

— Sok Józsefváros volt.

— Budapesten?

— Igen. Józsefváros volt a Múzeum körút és a Rákóczi út. A világvárosi forgalom és a jólöltözött emberek. Józsefváros volt a Teleki tér, ahol a kubikosok szabadtűzön főzték ételüket és várták a munkaalkalmat. Józsefváros volt az Üllői út, ahol *Kosztolányi Dezső* lakott és az Örömvölgy utca, ahol sokáig *Juhász Gyula*. Józsefváros volt a Ludovika kert, amelynek padjain telente falevelekkel betakart megfagyott munkanélkülieket találtak. Józsefváros a Mosonyi utcai toloncház és a Conti utcai politikai börtön.

— Az Üllői út, a Rákóczi út, a Teleki tér és a sok kis utca most is olyan, mint harminc évvel ezelőtt.

— Az épületek nem sokat változtak. Pedig a háború óta egymilliárd forintot fordítottunk a lakóházakra. Épült néhány toronyépület. De a fejlődés — inkább az emberibb élet mindenki számára.

A kerületben 14 éven aluli 9 éve nem halt meg tbc-ben. 1944-ben 35 gyerek járhatott a VIII. kerületben bölcsődébe, 1964-ben több mint ezer. 1943-ban háromezer diák tanult középiskolában a kerületből, 1964-ben hatezerhatszáz. Az üzemi könyvtárak 43 ezer ember számára az elmúlt évben kilencszázezer kötetet kölcsönöztek. Négy éve a Mátyás téren megnyílt az öregek napközi otthona.

Az első bíró

A helytörténészek szerint a városrész két és fél évszázados. 1718—19-ben írták össze a Pest város falán kívül eső kertet, majorokat, szántókat. Az ősi jegyzőkönyvben 12 tanya neve szerepelt. Tizenöt—hús évvel később az akkor még Pacsirtamezőnek nevezett település szépen benépesült. Körülbelül nyolcszáz ember élt a kis vályogházakban, megvá-

lasztották első bírójukat is, kinek neve így az utókorra maradt: *Pindtner Mátyás*. Az élet eléggé vidám lehetett a kis településen, erre mutat az adat, miszerint az itt élő nyolcszáz ember 12 kocsmában iszogatta a hegyek levét.

Kik éltek erre felé? Tanúskodnak az utcák nevei: *Bérkocsis utca*, *Nagyfuvaros utca*, *Tégláégető utca* (ma Bródy Sándor utca).

A mai Józsefváros legrégebb házai a múlt század közepén épültek. Ekkor indult meg az a fejlődés, amely alig ötven év alatt bérkaszárnnyakkal és palotákkal zsúfolta-építette tele a Múzeum körút és a mai Mező Imre út közötti területet. Megjelentek az első gyárak: a Thék-búrtorgyár, az államvasutak gépgyára, az Irinyi-gyufagyár. Megjelent a *munkásosztály*. És megjelent a József utcai munkaközvetítő.

Ágyrajárók, albérlők

A Józsefvárosban 76 ezer fizikai dolgozó él, a főváros VIII. kerülete *Angyal-föld után a második legnagyobb munkás-kerület*.

A Józsefvárosból indulnak el a Ganz-MÁVAG ezüstvonatai, a Józsefvárosban készülnek a sok ezer kilométert befutó gépkocsibroncok, a Május 1. Ruhagyár kabátjai és öltönyei, a Józsefvárosból irányítják Budapest taxijait. De a Józsefvárosban, az utcákat járva kis műhelyeket is találhat az ember: bronz- és ezüstműveseket, nikkelezőket, kárpitosokat és a Szigony utcában két lányt, aki napi nyolc órán át szemképráztató fehér pöttyöket fest a dominókockákra.

— Milyen a mai Józsefváros?

— Sokféle most is — mondja a tanácselnök. — Az emberek között a nagy távolságok megszűntek. Nem élnek arisztokraták a Nemzeti Múzeum környékén és nem kódorognak munkanélküliek a Teleki téren. A Józsefváros a munkások, az alkalmazottak és a nyugdíjasok kerülete lett.

— A legnagyobb gond?

— A lakás. Mindig is, most is sok volt nálunk az ágyrajáró, albérlő. Sok az üzletlakás. Nem véletlenül itt foglalkozik a tanács a fővárosban a legtöbb szabálysértési ügyvel. Evente négyezerrel. Naponta több mint tízzel.

A legnagyobb gond a lakás, mondta a tanácselnök. A lakóházak 73 százaléka a XIX. században épült, írtuk az előbb. Ehhez még egy adat: *a házak további 18 százaléka elmúlt ötvenéves*.

Emelődaru a Tömő utcában

A Józsefváros jövője a Tömő utcából, a Jázmin utcából és a Szigony utcából látható.

Üres terület a görbe utcákkal szabdalta házerdő közepén. Betonlap, vasszálak. Emelődaru néz a gödörbe, mint óriási, bölcs madár. Két, 17 emeletes toronyház építése kezdődött meg.

A Szigony utca 20. még áll. Háromemeletes bérkaszárnnya, megvakult, törött ablakokkal, néptelen folyosókkal. A földszinti ablakban, megázott, tintaceruzával írt hirdetés egy füzetlapon: „*Eladó egy prima gramafon.*” A lakó rég elköltözött és a prima „gramafon” — ha azóta nem talált vevőre — modern, lakótelepi lakásban nyekergi évtizedes nőit. Az új lakás falai valószínűleg csodálkoznak ezen egy kicsit.

Három gyerek kapaszkodik föl a ház

ereszcsatornáján át az első emeleti folyosóra.

— Vigyázatok leestek! — kiált nagyot a fiatalasszony a Jázmin utcai ház ablakából. Mellette a párkányon piros paprikavirág.

Sokan vannak az ablakokban, nézik a gödröt, a vasrudakat, az alkalmi turistákat.

— Sose tessék féltetni!

A három gyerek eltűnik a lépcsőházban. Kiáltásuk visszhangzik az elhagyott, néma házban. Üres kastély vidám kísértetei.

— Rendőrt kellene hívni! Még valani bajuk esik.

Tanakodik, nézelődik a hirtelen összegyűlt tömeg.

Lassan bólint egyet az emelődaru.

Elfordul, úgy tűnik, szemlét tart az öreg városrészen. Onnan föntről a lebontásra váró ház, a folyosókon kóborló három gyerek, a nézelődő embercsoport és az egész Józsefváros nagyon kicsinek tűnhet.

A belső Józsefváros területén az épületek 40 százaléka földszintes, 16 százaléka egyemeletes, és csak hét százaléka három emeletnél magasabb. A lakások egynegyedében van fürdőszoba. Bármilyen nagy gonddal is jár, a megöregedett városrész megérett a szanálásra.

*

A XXI. század embere számára szép lesz a Józsefváros. A mostani.

Kereszty András